

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

В.Г. Чорнобай, викладач

В статті розглядаються види професійної та інших різновидів компетентностей, які виробляються протягом навчання та подальшої професійної діяльності. Проаналізовано мету навчання іноземних мов, появу, вироблення та використання набутих компетентностей; вплив соціально-економічного, науково-технічного та загальнокультурного факторів прогресу на формування та набуття усіх необхідних компетентностей молодого фахівця; виокремлено комунікативну компетентність студентів, бо загальною метою є оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації, набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності для успішного виконання подальшої професійної діяльності; надано загальні визначення видам компетентностей.

Професія, навчальний процес, професійна діяльність, комунікація, компетентність.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Наша держава вступила на шлях до євроінтеграції, розширюються міжнародні зв'язки, відбувається націоналізація усіх сфер життя нашого суспільства. Іноземні мови (навіть мертві, наприклад: латина чи іврит) стають невід'ємною частиною життя молодих українців. Мова стає дійсним фактором соціально-економічного, науково-технічного та загальнокультурного прогресу. У матеріалах ради Європи з ключових компетенцій вміння спілкуватись більш ніж однією мовою внесено до переліку п'яти компетенцій визнаних найбільш важливими для всіх молодих європейців [1, С. 13–14]. Процес модернізації системи української освіти передбачає актуалізацію проблем підвищення якості вищої освіти, що передбачає не тільки об'єм знань за фахом, але й здатність майбутніх випускників до їх творчого застосування у реалізації завдань фахового спрямування, спроможність здійснювати іншомовне спілкування з фахівцями з інших країн, а також виконувати професійну діяльність в умовах іншомовного середовища. Метою навчання іноземній мові у вищих технічних навчальних закладах є оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації, так і набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності для успішного виконання подальшої професійної діяльності. Проблемним питанням є і визначення комунікативної компетентності у студентів, бо це досить вузька ланка діяльності людини, яка ще не має уявлення про практичне застосування знань, якими володіє і має користуватись.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування іншомовних комунікативних навичок у студентів немовних спеціальностей, зокрема, тих, що навчаються у вищих аграрних навчальних закладах, завжди привертала увагу дослідників. З розвитком потреб суспільства змінювались акценти практичного викладання іноземних мов у вищому аграрному навчальному закладі, і нагальною потребою стало формування іншомовної комунікативної компетентності, бо просто читання та переклад текстів загального змісту та текстів за фахом не заповнюють усі потреби молодих фахівців (Т. Аванесова, А. Астадур'ян, Л. Борозенець, С.Л. Братченко, Н. Гавриленко, О. Григоренко, М. Євдокімова, В. Зикова, О. Іскандарова, Е. Комарова, Т. Кускова, Н. Кучеренко, Т. Лопатухіна, Т. Лучкіна, Ю. Маслова, Р. Мільруд, А.П. Панфілова, А. Самсонова, О. Фадейкіна, Л. Фішкова, Л. Халяпіна, І. Цатурова, В.Д. Ширшов, М. Шишлота ін.).

У науковій літературі ще виділяють такі види компетентностей: пізнавальна (С.Г.Воровщикова, Д.В.Татьянченко); інтелектуальна (Е.Г.Гельфман, М.А.Холодна) та інтелектуально-корпоративна (А.Ари-нушкіна); інформаційна (А.М.Оробинський, О.Г.Смолянінова); технологічна (Н.М.Манько); культурологічна (М.В.Булигіна, О.А.Лукіна, Н.В.Поморцева, А.Н.Федорова); психологічна (А.Д.Алферов, І.Ф.Демидова, В.Н.Дружинін, Н.В.Яковлева); психолого-педагогічна (М.І.Лук'янова, Є.В.Попова); професійна (А.К.Маркова, В.А.Якунін); соціально-психологічна (А.Г.Кудрявцева, Л.І.Берестова); загальнокультурна (А.А.Петров, Н.Ю.Конасова).

Новіков А.М. визначає компетентність, як здібність, що може самостійно реалізуватись у практичній діяльності, у вирішенні життєвих проблем, і зоснована на отриманому навчальному та життєвому досвіді. Компетентність розвивається на основі компетенцій (умінь). [2, С.115]

Чошанов М.А. визначає професійну компетентність, як здатність фахівця вирішувати професійні проблеми різного характеру, завдання на основі набутого досвіду, знань та цінностей. [3, С.54]

Незважаючи на виражену тенденцію до професіоналізації викладання іноземної мови у вищому немовному навчальному закладі, його навчання здійснюється фактично окремо від формування професійної компетентності майбутнього фахівця. Як зауважує В. Теніщева, у більшості досліджень професійна іншомовна комунікативна компетенція студента виступає, перш за все, як здатність здійснювати комунікативну мовленнєву поведінку згідно із задачами гіпотетичних ситуацій іншомовного спілкування, у навчанні відтворюється переважно зовнішня, знакова подібність, а не цілісний зміст професійної діяльності, пов'язаної з використанням іноземної мови. Як наслідок, задача формування у студента вищого немовного навчального закладу такої професійної компетентності, в структуру якої була б органічно інтегрована іншомовна компонента, залишається нерозв'язаною [4 С. 12-15].

Поряд з цим, соціально-економічна ситуація сьогодення розкриває перед майбутніми фахівцями нові можливості самореалізації, яка може

здійснюватися не тільки через окремі випадки спілкування із зарубіжними колегами та партнерами, але й через здійснення професійної діяльності в умовах іншомовного суспільства. У такому зв'язку необхідно спрямовувати навчальну діяльність студентів на формування здібностей реалізації професійної діяльності та маніфестації її результатів засобами іноземної мови, тобто формування іншомовної професійної компетентності.

Мета статті - розглянути професійну компетентність та її складові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Володіння вмінням спілкування іноземною мовою, навіть обмежено – багатошаровий та багатоаспектний процес, а комунікативна компетентність, що є кінцевим результатом навчання та отриманням навиків – явище складне та багатокомпонентне.

Компетентність – наявність знань та досвіду, які необхідні для ефективної діяльності у певній фаховій діяльності.

Компетентність (лат. *competens* – відповідний, належний, той, що підходить, здібний, знаючий, вміння) [5 С.227] – якість людини, яка володіє всебічними знаннями у будь-якій сфері і думка якої є авторитетною.

Компетентність – здатність здійснити реальну, життєву дію і кваліфікаційна характеристика індивіда, що береться в момент діяльності; у будь-якої дії є два аспекти – ресурсний та продуктивний і саме розвиток компетентності визначає перехід ресурсу в продукт. Компетентність – потенційна готовність вирішувати завдання зі знанням справи; складається з змістовного (знання) та процесуального (вміння) компонентів і вимагає знання сутності проблеми та вміння впоратись з нею; постійне оновлення знань, володіння новою інформацією для вдалого впровадження цих знань у конкретних умовах, тобто володіння оперативними та мобільними знаннями. Компетентний – який має ґрунтовні знання в певній галузі, тямущий; який має певні повноваження, повновладний. [6 С.346]

Для компетентності характерною є можливість (здатність, готовність) використовувати знання і вміння. Компетентність – знаю, що треба робити.

Пізнавальна компетентність визначається як рівень індивідуальної пізнавальної діяльності, що відповідає суспільній системі принципів, цінностей та методів пізнання. Ця компетентність є основою самодостатньої ініціативної життєдіяльності особистості. Студент має не лише вивчати мови, а розширювати, ускладнювати особисті пізнавальні ресурси у процесі оволодіння мовами. Компетентна не та людина, яка має лише теоретичні знання, а та, у якої сформовані механізми накопичення, організації та використання знання. Основою пізнавальної компетентності є навчальні вміння. Одна з переваг підвищення якості компетентної освіти – цілеспрямований розвиток загально навчальних вмінь (знаходження, переробка та використання інформації для вирішення завдань, вміння визначати та вирішувати проблемні питання).

Інтелектуальна компетентність – особливий вид організації знань, що забезпечує можливість приймання ефективних рішень, навіть в екстремальних умовах. Компетентна людина, на думку вчених, має володіти такими елементарними знаннями: різноманіття, чіткість, взаємозв'язок, гнучкість, швидкість актуалізації, можливість використання в різноманітних ситуаціях, наявність ключових елементів, категоріальний характер, володіння процедурним знанням про те, що і як треба робити.

Інтелектуально-корпоративна компетентність виявляється як складна психологічна якість з якоюсь кількістю навиків і вмій, адекватних для вирішення наданих завдань (наприклад: розробляти інноваційні ідеї).

Технологічна компетентність розуміється як система креативно-технологічних знань, здібностей та стереотипів у діяльності. Формуючими регуляторами компетентності є: удосконалення сенсорного та інтелектуального механізмів пізнавальної діяльності, організація навчального процесу, пізнавальної діяльності, програмування навчальних дій. Це специфічний розділ загальної професійної компетентності.

Психологічна компетентність – це особистісний інструмент фахівця, що забезпечує ефективне виконання професійної діяльності, частина психологічної культури. У психологічній компетентності фахівця можемо виділити два блока: когнітивний (інтелектуальний) – психологічне знання та мислення та діючий (практичний) – уміння та навики.

Загальна соціально-психологічна компетентність – готовність і прагнення ефективно взаємодіяти з оточуючими, розуміти себе та інших під час постійних змін психічного стану, міжособистісних відносин та умов соціального середовища. У складі соціально-психологічного блоку розглядаються компетентності соціальні (толерантність, відповідальність, здатність працювати в колективі), особисті (готовність та прагнення до саморозвитку, самовдосконалення, самоосвіти, рефлексії, креативності), інформаційні (володіння новими технологіями, їх практичне використання, знання іноземних мов), екологічні (екологічна відповідальність, заснована на знаннях загальних законів розвитку суспільства та природи), валеологічні (готовність та прагнення до здорового способу життя).

Спеціальна соціально-психологічна компетентність – готовність і здібність мобілізувати професійно важливі якості, які забезпечують продуктивність безпосередньої трудової діяльності фахівця.

Професійну компетентність можна розглядати як якісну характеристику ступеня володіння фахівцями їх професійної діяльності і передбачає: розуміння своєї справи, оцінку особистих якостей, регулювання свого професійного становлення, самовдосконалення та самовиховання. Можна казати, що структура професійної компетентності складається з трьох загальних компонентів: зміст, мотивація та виконання. Ще можна виділити систему професійних знань, умінь і навиків, прагнення і здібності до самостійних творчих рішень професійних завдань, соціально-психологічна готовність до роботи, ідейно-моральна зрілість та політична культура.

Загальна професійна компетентність визначається як загально професійні знання, уміння, навички, здібності та готовність до їх актуалізації у сфері визначеної групи професій. Ми вважаємо, що до складу професійної компетентності належать науково-дослідна, проектно-конструктивна, адміністративно-управлінська, виробнича та педагогічна діяльності.

Спеціальна професійна компетентність – вид і ступінь професійної підготовки молодого фахівця, наявність в нього професійних компетенцій (тобто готовність та прагнення), необхідних для виконання визначеної професійної діяльності. Їх зміст (зміст інструментальної основи) визначається державними кваліфікаційними характеристиками.

Висновки. Таким чином, надано визначення компетентності та її складових, з'ясоване набуття та використання студентами та молодими іншомовної, професійної, соціально-психологічної та інших компетенцій. Виявлено, що природне формування комунікативної компетентності не відповідає вимогам соціальної дійсності, тому доцільно розглядати види компетентностей молодого людини як окремо, так разом. Набуття іншомовної компетентності неможливе без засвоєння та володіння іншими видами компетентностей.

Список літератури

1. Symposium on Key Competencies in Europe. Report of the Symposium. – Strasbourg, Council for Cultural Cooperation, 1997.
2. Новиков А.М. Педагогика: словарь системы основных понятий. – М.: Издательский центр ИЭТ, 2013. – 268 с.
3. Чошанов М.А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения.- М.: Народное образование, 1996, - 160с.
4. Тенищева В. Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции : автореф. дис. на соискание уч. степени д. пед. наук : 13.00.01 "Общая педагогика, история педагогики и образования" / В. Ф. Тенищева. - М., 2008. - 44 с.
5. Мюллер В.К. Большой англо-русский словарь. Екатеринбург, 2006. – 1536с.
6. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків, 2006. – 832с.

В статье рассматриваются виды профессиональной и других видов компетентностей, которые вырабатываются в течении обучения и дальнейшей профессиональной деятельности. Проанализировано цель изучения иностранных языков, появление, выработка и использование полученных компетентностей; влияние социально-экономического, научно-технического и общекультурного факторов прогресса на формирование и получение всех необходимых компетентностей молодого специалиста; выделено коммуникативную компетентность студентов, так как общая цель – владение иностранным языком как средством коммуникации, получение профессиональной иностранной компетентности для успешного исполнения дальнейшей профессиональной деятельности; определены общие определения видов компетентности.

Профессия, учебный процесс, профессиональная деятельность, коммуникация, компетентность.